

МЕТОДИ ТА ПАРАДИГМИ ГЕОГРАФІЇ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ 10 КЛАСУ

В статті проаналізовано завдання сучасної програми шкільної географії. Запропоновано застосування сучасної географічної методології для реалізації завдань програми вивчення географії.

Ключові слова: географія, методи, шкільна програма .

The article analyzes the tasks of the modern program of school geography. The application of modern geographical methodology for realization of tasks of the program of studying of geography is offered.

Key words: geography, methods, school program.

Діюча, чинна програма з географії в 10 класі «Географія: регіони та країни» передбачає формування в учнів знань про особливості розселення населення й територіальної організації суспільства у регіонах світу та їх окремих країнах, умінь та навичок орієнтуватися у соціально-економічних, суспільно-політичних, екологічних процесах у їх просторовій взаємодії. Загальною метою реалізації програми географії в 10 класі є намагання сформувати в школярів цілісної географічної картини світу на матеріалах вивчення систем розселення та просторової організації господарської діяльності в окремих регіонах та цілих країнах. Безумно, вікові особливості школярів, які опановують вказану програму дозволяють широко застосовувати досягнення сучасних географічних парадигм та методів географічних досліджень, які в різному поєднанні можуть бути застосовані в реалізації більшості завдань програми.

Завдання 1. «Формування в учнів цілісної географічної картини світу» реалізується на застосуванні геосистемної парадигми, яка розглядає географічні об'єкти та процеси, в яких вони функціонують, як системи різної складності. Реалізація цього завдання можливе за рахунок застосування методів наукової абстракції, які використовують за двома взаємопов'язаними напрямками - дедукції та індукції. Сутність наукової абстракції полягає в пошуках головних, сталих та типових характеристик досліджуваного явища і у свідомій відмові (елімінуванні) від ознак несуттєвих, рандомних, швидкоплинних, нестійких. Індукція проводить наукову абстракцію від часткових та конкретних до загального, землезнавчого, дедукція надає застосувати загальні закономірності, закони на конкретні явища та процеси.

Завдання 2. «Розкриття ролі географії у розв'язуванні економічних, екологічних і соціальних проблем суспільства» потребує застосування історичного метода, який враховує стадійність та зміни наукових парадигм не тільки географії, а формування всієї наукової картини світу. Всі об'єкти реального світу змінюються, трансформуються в різні фази та етапи свого розвитку. Крім того, змінюються й самі принципи й методи пізнання дійсності, змінюються теорії й парадигми. Особливо важливий історичний підхід для суспільної географії, оскільки людство надзвичайно уважно вивчає динаміку та тенденції свого соціально-економічного і духовного розвитку. Історичний метод в географії застосовується в тісному поєднанні з аналізом просторових особливостей і чинників соціально-економічного розвитку.

Завдання 3. «Розвиток у школярів геопросторового мислення та вміння логічно висловлювати свої думки щодо сучасних процесів у світі». Доцільним є застосування системно-структурного підходу, за яким об'єкти суспільно-географічних досліджень розглядають як геосистеми системні утворення в межах ландшафтної оболонки

Завдання 4. «Обґрунтування доцільності наукового підходу до

природокористування, мотивування екологічно грамотної, здоров'я зберезувальної поведінки» доцільно розглядати скрізь потенціал геовпорядкувальної парадигми (за О.Г. Топчієвим);

Завдання 5. «Вироблення умінь користуватися джерелами географічної інформації, аналізувати її; застосовувати здобуті географічні знання в практичній діяльності». Для реалізації цього завдання доцільно використовувати загальнонаукові методи. Наприклад, географи традиційно користуються загальнонауковим відомим балансовим методом. Якщо ми знаємо кількість того чи іншого компонента, параметра, ресурсу та напрямки, шляхи його використання, доцільно аналізувати його баланс шляхом співставлення доходної та розхідної частини. У суспільній географії давно розглядають баланси природних ресурсів, населення (відоме школярам сальдо міграцій та природний приріст).

Завдання 6. «Розвиток здатності до співробітництва під час виконання практичних робіт та проведення досліджень» реалізується (знаннева компонента) шляхом застосування конкретно-наукових методів географії. Таких як комплексний підхід, картографічний метод дослідження, математично-статистичні методи та прийоми, метод моделювання тощо. Безумовно, наскрізний метод, який разом з картографічним широко застосовується як в пошуковій географічній роботі так і навчання, є порівняльно-географічний метод. Порівняльний метод, порівняльний підхід один з фундаментальних і основоположних напрямків пізнавального процесу. Порівняння базовий принцип різноманітних методів класифікації, типізації, генералізації, оцінювання, прогнозування. Відомий географ М. М. Баранський свого часу визначав географію як науку яка вивчає просторові відміни від місця до місця. Географи традиційно користуються порівняльно-географічним методом, розробленим ще О. Гумбольтом.

Таким чином, існуючий потенціал географічної методології дозволяє широко застосовувати її в процесі вивчення та засвоєння шкільної програми географії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Malchykova D. Environmental research and natural education priorities: Challenges of globalization and educational reforms in Ukraine // doi:10.5593/sgem2020/5.2/s22.089
2. Мальчикова Д.С. Професійна підготовка вчителів географії у контексті освітніх реформ і викликів глобалізації // Географічна наука та освіта: від констатації до конструктивізму. – К.: ПП Лисенко, 2018. – С. 225-227.
3. Мезенцев К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції та новації / К. В. Мезенцев // Економічна та соціальна географія. Наук. зб. – 2013. – Вип. 1(66). – С. 31-42.
4. Пилипенко І. О. Методи та методики суспільно-географічних досліджень: Навч. посібник. / І.О. Пилипенко, Д.С. Мальчикова. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. – 156 с.
5. Програма Географія 10-11 клас (Рівень стандарту). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/21.12.%20geografia/geografiya-10-11final-21112017.doc>
6. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: навч. посібник /Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
7. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Пилипенко І. О., Яворська В. В. Методологічні засади географії: Підручник. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 366 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Пилипенко І.О.